

Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni riigiabi eeskirjade läbivaatamine

Selgitav märkus

Teadus- ja arendustegevuseks ning innovatsiooniks antava riigiabi raamistiku kavandatud läbivaatamised on otseselt seotud toimivuskontrolliga: see on poliitika põhjalik hindamine, mille käigus kontrollitakse, kas riigiabi ajakohastamise käigus vastuvõetud riigiabi eeskirjad täidavad oma eesmärgi. Toimivuskontrolli esialgsed tulemused on esitatud komisjoni talituste töödokumendis toimivuskontrolli kohta, mis avaldati 30. oktoobril 2020¹.

Toimivuskontrolli tulemused kinnitasid, et teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni riigiabi eeskirjad, mis kehtestati 2014. aastal, toimisid üldiselt hästi ning aitasid edendada teadus- ja arendustegevust ning innovatsiooni ELis, moonutamata põhjendamatult konkurentsi. Sidusrühmadelt saadud tagasisides tunnistati ka seda, et pärast riigiabi ajakohastamise läbivaatamist on vaja palju õppida ja seetõttu on oluline hoida eeskirjad stabiilsena.

Siiski näitas toimivuskontrolli hindamine ka seda, et on vaja mitmeid sihipäraseid tehnilisi muudatusi, et veelgi lihtsustada ja selgitada liidu raamistiku sätete ja üldise grupierandi määruse asjakohaste artiklite kohaldamist. Lisaks näitas see vajadust neid eeskirju ajakohastada, et need kajastaksid turu ja tehnoloogia arengut viisil, mis hõlbustaks Euroopa majanduse kaksiküleminekut.

Teadus- ja arendustegevuseks ning innovatsiooniks antava riigiabi raamistiku sätteid täiendab üldine grupierandi määrus, milles on sätestatud eelnevalt kindlaksmääratud kokkusobivuse tingimused, mille alusel liikmesriigid saavad rakendada riigiabimeetmeid ilma komisjoni eelnevalt teavitamata. Paralleelselt teadus- ja arendustegevuseks ning innovatsiooniks antava riigiabi raamistiku läbivaatamisega vaatab komisjon sihipäraselt läbi üldise grupierandi määruse, mis hõlmab ka üldise grupierandi määruse teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooniga seotud sätete sihipärasest muutmisest.

Eespool toodut silmas pidades sisaldab teadus- ja arendustegevuseks ning innovatsiooniks antava riigiabi muudetud raamistik järgmisi sihipäraseid parandusi:

(1) Esiteks on lisatud täpsustused järgmiste mõistete kohta:

- a) *Mõiste **innovatsiooniklaster** määratlus* Läbivaatamise eesmärk on selgitada, et digitaalse innovatsiooni keskused, sealhulgas digitaalse Euroopa programmi raames, võivad kvalifitseeruda innovatsiooniklastriteks teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni raamistikus juba sätestatud asjakohase määratluse tähenduses. Selle muudatuse eesmärk on selgitada kõigile liikmesriikidele ja asjaomastele sidusrühmadele, kuidas anda riiklikku toetust digitaalse innovatsiooni keskustele, ning see ei muuda praeguse määratluse kohaldamisala. Lisaks võimaldab see selgitada, kuidas riigiabi eeskirjad juba toetavad komisjoni olulisi prioriteete, nagu programme „Digitaalne Euroopa“ ja „Euroopa horisont“, milles osutatakse vajadusele toetada selliseid taristuid nagu digitaalse innovatsiooni keskused, edendades koostööd, võrgustike loomist ja innovaatilisi lahendusi.

¹ <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/2044-Fitness-check-of-2012-State-aid-modernisation-package-railways-guidelines-and-short-term-export-credit-insurance>

- b) Veel üks sihipärane täpsustus on lisatud **rakendusuuringute, tootearenduse ning protsessi- ja organisatsiooniinnovatsiooni** mõistetele. Toimivuskontrolli tulemused on näidanud, et täpsustusi otsiti selle kohta, kuidas kohaldada määratlusi IT, tarkvaraarenduse, sealhulgas tehisintellekti ja muude digitehnoloogiate suhtes, mis hõlbustavad komisjoni tööstusstrateegia ja digitaalarengu tegevuskava rakendamist. Isegi kui praegustes määratlustes ei ole sõnaselgelt viidatud digiteerimisega seotud teadus- ja arendustegevusele ning innovatsioonitegevusele, on need olemasolevate määratlustega juba kaudselt hõlmatud. Seetõttu sisaldaksid kavandatud täpsustused üksnes sõnaselget viidet digitaliseerimistegevusele, et oleks selge, et sellistes valdkondades toimuv tegevus kuulub määratluste kohaldamisalasse; seeläbi suurendatakse eeskirjade prognoositavust ja õiguskindlust. Need täpsustused ei mõjuta määratluse kohaldamisala ega sellega hõlmatud rahastamiskõlblikke tegevusi.
- c) Mis puutub **VKEde innovatsioonitegevusse**, siis toimivuskontrolli käigus kogutud tõendid kinnitavad, et VKEdel on vähese digitaliseerimise ja / või innovatsioonitoetusteenuste juurdepääsu raskuste tõttu jätkuvalt turutõrkeid, mis mõjutavad nende innovatsioonisutlikkust. Sellega seoses kinnitas toimivuskontroll, et VKEdele antava innovatsiooniabi suhtes kohaldatavad teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni riigiabi eeskirjad on endiselt kehtivad ja asjakohased. Need ei ole lihtsalt mõne sidusrühma arvates piisavalt selged selles osas, mil määral saab VKEdele innovatsiooniks antava abi kaudu (mis on juba määratletud ja ette nähtud kehtivates eeskirjades) toetada digitaliseerimistegevusi (nt toetus teadustaristute, tehnoloogiataristute ja innovatsiooniklastrite pakutavatele teenustele). Seepärast on vastavat määratlust redigeeritud, et sõnaselgelt välja tuua, et eespool nimetatud tegevused on juba olemasoleva meetme alusel toetuskõlblikud. Selline täpsustamine peaks samuti aitama tugevdada koostöötajate komisjoni VKEde ja tööstusstrateegiates kindlaks määratud investeerimisprioriteetidega.

- (2) Teiseks kehtestatakse määratlus ja kokkusobivuse kriteeriumid, mis võimaldavad toetada tehnoloogiataristuid, et need kajastaksid turu ja tehnoloogia arengut, ning stimuleerida investeringuid teadus- ja arendustegevusse ning innovatsiooni, mis hõlbustavad kaksiküleminekut. See hõlbustab ka innovatsioonitegevuste kasutuselevõttu, eelkõige VKEde poolt, mis tehnoloogiataristute kasutamisega võib tuua kaasa uuenduslikke lahendusi praegustele ühiskondlikele probleemidele, nagu kliimamuutused ja kiire digiteerimine, kooskõlas rohelise kokkuleppe ja tööstusstrateegia eesmärkidega.

Läbivaadatud eeskirjade kohaselt ja erinevalt teadusuuringute taristust on tehnoloogiataristud mõeldud kasutamiseks peamiselt tööstuses, eelkõige VKEde poolt, et korvata uute järeleproovimata tehnoloogiate turulähedasemate katseasutuste puudumist ja viia nende arendamine lõpule enne turuleviimist.

Sihipärane läbivaatamine põhineb teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni toetamise olemasolevatel kokkusobivuse eeskirjadel, täpsemalt eeskirjadel, mis reguleerivad i) tootearendusega seotud teadus- ja arendusprojektide toetamist (mis on seotud tehnoloogiataristu katsetamise ja ulatuslikuma kasutamisega) ning ii) teadusuuringute taristule antavat investeerimisabi.

Täpsemalt on tehnoloogiataristute kokkusobivuse kriteeriumid kindlaks määratud järgmiselt:

- i) kohaldatav määratlus põhineb määratlusel, mis on välja töötatud komisjoni talituste töödokumendis tehnoloogiataristu kohta². Määratluse on välja töötanud teadusuuringute ja innovatsiooni peadirektoraat programmi „Horisont 2020“ raames saadud kogemustele alusel (määratlus vastab katsetamis- ja tootmismahu suurendamise tegevusele tootearenduse etapis). See võimaldab tagada terminoloogia järjepidevuse riigiabi eeskirjade ja programmi „Horisont“ eeskirjade vahel (mida meie sidusrühmad sageli toetavad);
- ii) tehnoloogiataristuid toetatakse samal viisil kui teadusuuringute taristuid, piirates toetust investeerimiskuludega;
- iii) mis puudutab abi taset (abi osakaalu), siis abi osakaalu baasmäär põhineb tootearenduse suhtes kohaldataval määral (25 %), kuna tehnoloogiataristut kasutatakse katsetamis- ja tootmismahu suurendamiseks tootearenduse etapis³. Nii ei pea liikmesriigid enam eraldama investeerimisabi igale tootearenduse projektile, mida viivad ellu tehnoloogiataristu konkreetseid kasutajad (mis tekitab olulist halduskoormust), vaid saavad selle asemel toetada investeringuid tehnoloogiataristusse korraga.

(3) Kolmandaks käsitletakse järgmistes läbivaatamistes ebaproportsionaalset halduskoormust, mis liikmesriikidel on tekkinud teadus- ja arendustegevuseks ning innovatsiooniks antava riigiabi raamistiku alusel antava toetuse rakendamisel.

a) Läbivaadatud teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni raamistikus on kehtestatud teadus- ja arendustegevuse projektide kaudsete kulude arvutamise lihtsustatud metoodika eeskirjad.

Sellega seoses lihtsustatakse läbivaatamistepanekuga teadus- ja arendustegevuse projektide rahastamiskõlblike kulude arvutamist ning võimaldatakse kasutada kaudsete kulude arvutamiseks lihtsustatud metoodikat. Praegu võimaldavad üldise grupierandi määruse eeskirjad liikmesriikidel kasutada lihtsustatud kuluvõimalusi ainult juhul, kui projekti või tegevust rahastatakse vähemalt osaliselt liidu vahenditest (nt Horisont – Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondid). Toimivuskontrolli tulemused näitasid, et abikõlblike kulude arvutamisel on vaja lihtsustatud kuluvõimaluste laiemat kohaldamist võimalust. Kuna tegelikke abikõlblikke kaudseid kulusid on sageli raske kontrollida ja tõendada, muudab lihtsustatud kuluvõimaluse kasutamine kaudsete kulude puhul abi andmise teadus- ja arendustegevuse projektidele korraldusasutuste poolt oluliselt lihtsamaks. Lisaks juhitakse toimivuskontrolli käigus tähelepanu sellele, et üksnes riiklikest vahenditest (sealhulgas riskikapitalifondidest) rahastatavate teadus- ja arendustegevuse projektide väljajätmine selle võimaluse kohaldamisalast ei ole põhjendatud. Kuigi mitme varem teatatud teadus- ja arendustegevuse projekti puhul aktsepteeriti kaudsete kuludega seotud lihtsustatud kuluarvestusmetoodikat, ei ole seda seni ametlikult kinnitatud.

² <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0df85f8b-7b72-11e9-9f05-01aa75ed71a1>

³ Üksikasjaliku hindamise korral võib abi osakaalu suurendada üksikteatiste puhul kuni 40 %ni.

b) Lisatud on ka täpsustus, et teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni raamistiku punktis 20 määratletud majandustegevuse kõrvaltegevuse iseloomu kontrolli kohaldatakse kümne aasta jooksul.

See on vajalik, et tagada kooskõla menetlusmäärusesⁱ sätestatud 10-aastase aegumistähtajaga, st ajavahemikuga, mille möödumisel ei ole komisjonil õiguslikke vahendeid antud abi tagasinõudmiseks, ning vältida vajadust teostada järelevalvet määramata aja jooksul, võttes arvesse, et kümne aasta pärast on kõige kallimad laboriseadmed peaaegu täielikult amortiseerunud.

On vaieldamatu, et teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni suhtes kohaldatavad selged riigiabi eeskirjad on praegu veelgi vajalikumad. Eeldame, et eeskirjade sihipäraseid tehnilised muudatused annavad liikmesriikidele suuniseid avaliku sektori toetusprogrammide rakendamisel (erainvesteeringute suurendamine) põhjendamatu viivitusega ning aitavad ettevõtetel ja teadusasutustel arendada uusi tehnoloogiaid. Need uued tehnoloogiad on omakorda aluseks roheliste ja digitaalsete toodete ja teenuste turule saabumisele, mis muudavad Euroopa majandust kooskõlas rohelise kokkuleppega ja programmiga „Digitaalne Euroopa“ aastateks 2030–2050. Selgemate eeskirjade abil saavad liikmesriigid ka vähendada ajavahemikku taotluse esitamise ja tegeliku raha andmise vahel.

ⁱ [Nõukogu 13. juuli 2015. aasta määrus \(EL\) 2015/1589, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 108 kohaldamiseks](#) (ELT L 248, 24.9.2015, lk 9).